

Попсуєнко Л. О.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент

КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Перед тим, як здійснити класифікацію джерел та літератури, присвячених питанням правового статусу християнської церкви у IV ст. н. е., його формуванню і реалізації, уявляється за доцільне зробити такі застереження, стосовно методології відбору матеріалу для аналізу.

Перше з них полягає в тому, що європейська романістика у широкому значенні слова (тобто, та її галузь, яка вивчає не лише суто римське право, а також і його трансформації) налічує майже тисячолітню історію і охоплює сотні тисяч публікацій різними мовами, проаналізувати які в рамках навіть спеціального дослідження просто неможливо. Це змушує обмежитись оглядом, насамперед, вітчизняної літератури та публікацій, що з'явилися в країнах з розвиненими школами римського та греко-римського права (Італія, Німеччина, Польща, Росія, Франція, Чехія та деякі ін.) протягом останніх двох століть і зберігають актуальність сьогодні та є доступними для сучасного українського дослідника.

Друге застереження стосується тієї обставини, що відомості про передумови, чинники формування та сутність правового статусу християнської церкви, її організацію, оцінку сутності, значення та характеристику імператорського законодавства у цьому процесі, можуть міститися у декількох видах джерел: у першоджерелах, до яких можна віднести юридичні, історичні, літературні та ін. пам'ятки; у працях стародавніх (римських та візантійських) правознавців та істориків; у працях романістів та візантиністів більш пізніх часів, що так або інакше торкалися цього питання. У зв'язку з цим при огляді джерельної бази по можливості було враховано найголовніші джерела усіх зазначених вище типів.

Крім того, слід окремо звернути увагу на ту обставину, що, обираючи напрямки дослідження проблем формування та реалізації правового статусу християнської церкви у зазначений період та визначаючи коло відповідних джерел, багато хто з авторів виходить з того, що насамперед, має бути врахованим стан вивчення проблеми у тих країнах, на правову традицію яких справило вплив відповідне право. Такий підхід, звичайно, пояснюють тим, що оскільки право тісно пов'язане з моральністю та етичними категоріями, а отже – з релігією, то передусім, аналіз візантійської традиції права являє собою теоретичний та практичний інтерес для держав, в яких засади світогляду визначає православно-гілка християнства. Інакше кажучи, маються на увазі держави, що належать до так званої «Візантійської Співдружності Націй» (Оболенский Д. *Византийское Содружество Наций. Шесть византийских портретов.* 1998. с. 13-15), де духовними провідниками, головним чином, є Східні Православні церкви, які слідують Візантійській релігійній традиції (Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. *Географія релігій.* 1999. с. 90-106) і складають разом так зване, Східне Християнство (Поспішил В. Д. *Східне католицьке*

право. Згідно з Кодексом Канонів Східних Церков. 1997. с. 9-12; 25-30). Поміж таких країн найчастіше називають Болгарію, Грецію, Грузію, Росію, Румунію, Україну та інші країни, де пануючою ідеологією у галузі релігії є «візантійське православ'я» (Див., напр.: Форманюк В. І. Формування візантійської системи шлюбно-сімейного права (IV–VI ст. ст.). 2000. С. 14-15).

Керуючись зазначеним, було доцільним здійснити класифікацію їх відповідно до мети та завдань, що поставали перед нею. Передусім, виходилося з того методологічного посилання, що весь масив літератури, яка стосується зазначеної проблематики умовно можна поділити на дві групи: 1) першоджерела; 2) наукові дослідження у галузі історії держави і права, насамперед, романістики та візантиністики.

Крім того, джерела вивчення раннього християнства також слід поділити на дві великі групи: християнські та нехристиянські.

До християнських джерел у контексті дослідження цієї проблематики слід віднести твори апологетів та отців церкви і канони вселенських соборів. Сюди належать твори Сократа Схоластика, Євсевія Кесарійського, Сульпіція Севера, Теодорита Кирського, Амміана Марцеліна (Гермий С. Церковная история Эрмия Созомена Саламинского. 1996), Георгія Флоровського та ін.

Нехристиянські джерела складаються з власне імператорського законодавства, тобто юридичних джерел, а також праць стародавніх (римських та візантійських) правознавців, романістів та візантиністів більш пізніх часів, що так або інакше торкалися цього питання.

Велике значення у розумінні і дослідженні поставлених у роботі завдань мають першоджерела. Слід зазначити, що основні відомості про правовий статус церкви містяться у Кодексі Феодосія, а саме в одинадцяти титулах книги XVI (Слід зазначити, що Кодекс Феодосія поки що був опублікований у російському перекладі лише у вигляді фрагментів) (Див., напр.: Социальная история средневековья / Под ред. Е. А. Косминского и А. Д. Удальцова. 1927. с. 15-27; Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузицина. 1987; Кодекс Феодосия о колонах. Книги 1–16 // Древнее право. 1996. № 1).

Єфремова Н. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук*

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ НА ПРИКЛАДІ «НЕЧЕРКА ПРОЕКТУ ДЕРЖАВНОГО ЗАКОНЛАДУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТРУДОВОЇ РЕСПУБЛІКИ» О. КОПЦЮХА

Щодо аналізу української конституційно-правової думки, то тут слід відзначити, що як невід'ємна складова частина європейської правової та політичної культури, у своєму розвитку вона знає всі етапи еволюції змісту конституцій. Однак такий висновок було обґрунтовано лише з кінця 90-х років XX ст., і досить велика заслуга у цьому належить вітчизняним історикам права. Саме завдяки їхній роботі з'явилися наукові розвідки з